

Oekraïense kinderen, zijn ze in beeld?

Een verkenning naar de signalering van de kwetsbaarheid en de zorgbehoeften van Oekraïense niet-begeleide en begeleide kinderen in Nederland

Marie-Christine Alting von Geusau LL.M.

Hart voor Kinderrechten

Oekraïense kinderen, zijn ze in beeld?

Een verkenning naar de signalering van de kwetsbaarheid en de zorgbehoeften van Oekraïense niet-begeleide en begeleide kinderen in Nederland

Marie-Christine Alting von Geusau LL.M.

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

© 2022. Defence for Children

INHOUDSOPGAVE

Woord van dank.....	5
Afkortingen	5
Begrippenlijst	5
1. Achtergrond	7
2. Methodiek	9
2.1 Doelgroep	9
2.2 Methode.....	9
2.3 Beperkingen.....	9
3. Het juridisch kader	11
3.1 Het Internationale kinderrechtenkader	11
3.2 Europees kinderrechtenkader	13
3.3 Nationaal juridisch kader	13
4. Proces voor opvang, zorg en onderwijs	16
5. ervaringen in de opvang en op scholen	23
5.1 Ervaringen in de veiligheidsregio's.....	23
5.2 Ervaringen bij Nidos	24
5.3 Ervaringen in de gemeentelijke opvang (GOO).....	25
5.4 Ervaringen in de Particuliere opvang (POO).....	28
5.5 Ervaringen bij scholen	30
6. Conclusies en aanbevelingen	34
6.1 Conclusies	34
6.2 Aanbevelingen	34

WOORD VAN DANK

Ten eerste wil ik Anne de Zeeuw hartelijk bedanken voor haar hulp bij de uitvoering en verwerking van de interviews en haar ondersteuning bij de verwezenlijking van dit verkennend onderzoek. Wij bedanken graag organisaties en hulpverleners die bijdroegen aan de totstandkoming van deze quickscan voor hun bereidheid en welwillendheid hun ervaringen en inzichten met ons te delen. We ervaren het proces als zeer waardevol en we hopen dat de inzichten, conclusies en aanbevelingen een beter beeld geven van deze groep kinderen uit Oekraïne en de verbeterpunten die nodig zijn.

AFKORTINGEN

AMV ¹	Alleenstaande Minderjarige Vreemdeling
BRP	Basis Registratie Personen
BSN	Burgerservicenummer
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers
CNO	Crisis Noodopvang
EU	Europese Unie
GGD	Gemeentelijke gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GOO	Gemeentelijke Opvang Oekraïners
ISK	Internationale Schakelklas
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IVRK	Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, hierna; VN-Kinderrechtenverdrag
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
NBW	Nederlands Burgerlijk Wetboek
N2T	Nederlands Tweede Taal
POO	Particuliere Opvang Oekraïners
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
RMA	Regeling Medische Zorg Asielzoekers
TOV	Tijdelijke Onderwijsvoorziening
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWN	VluchtelingenWerk Nederland

BEGRIPPENLIJST

Begeleide minderjarigen	Kinderen die begeleid naar Nederland komen, niet zijnde een ouder.
Niet-begeleide minderjarigen	Kinderen die vluchten uit hun land van herkomst, zonder de bescherming van een ouder of wettelijke voogd.
Noodopvang	Noodopvang is de overkoepelende term voor de POO en de GOO.

¹ Omdat deze term stigmatiserend werkt, hebben we ervoor gekozen de termen begeleide minderjarigen en niet-begeleide minderjarigen te gebruiken.

1. ACHTERGROND

Op 23 februari 2022 viel het Russische leger Oekraïne binnen en ontstond er een militair conflict tussen de twee landen. Door de oorlog zijn bijna 8 miljoen Oekraïners het land uit gevlucht.² Dit is bijna een vijfde van de Oekraïense bevolking.³ Veel van deze Oekraïners worden in landen over heel Europa opgevangen, waaronder Nederland. In de acht maanden na het uitbreken van de oorlog registreerden ruim 84.000 Oekraïners zich in Nederland.⁴ Voor hen geldt dat zij op grond van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming rechtmatig verblijf hebben in Nederland.⁵ Ongeveer 65.000 Oekraïense vluchtelingen zijn in gemeenten opgevangen en 19.000 van hen zijn bij particulieren ondergebracht.⁶ Ongeveer 170 Oekraïeners bevinden zich in de crisishulpopvang.⁷ Ongeveer 100 kinderen worden opgevangen via voogdijinstelling Stichting Nidos.

Meer dan een derde van de vluchtelingen uit Oekraïne is kind.⁸ Onderzoek laat zien dat veel van hen met psychosociale klachten kampen door wat zij in Oekraïne of onderweg meemaakten.⁹ Het is daarom belangrijk dat zij de juiste opvang, zorg en ondersteuning krijgen in Nederland. Anders dan gevluchte kinderen uit andere landen, komen kinderen uit Oekraïne rechtstreeks in de samenleving terecht. Zij krijgen opvang via de gemeente of veiligheidsregio¹⁰ en worden niet in een asielzoekerscentrum (die onder de verantwoordelijkheid van Centraal Opvang Asielzoekers (COA) staat) opgevangen.¹¹ De organisatie van huisvesting, welzijn en zorg verloopt daarom anders voor kinderen gevlucht uit Oekraïne dan voor kinderen gevlucht uit andere landen. Veiligheidsregio's en gemeenten zijn nu verantwoordelijk terwijl die normaal niet betrokken zijn bij de registratie¹², opvang, onderwijs en zorg¹³ voor kinderen die naar Nederland zijn gevlucht.

Defence for Children heeft signalen ontvangen dat veiligheidsregio's en gemeenten niet altijd goed weten wat hun verantwoordelijkheid is. Defence for Children maakt zich zorgen over hoe de opvang, onderwijs en zorg voor deze groep kinderen geregeld is en of alle kinderen goed in beeld zijn bij een instantie/organisatie.

Deze quickscan heeft als doel in kaart te brengen welke routes deze groep kinderen bewandelen en of/hoe hun kwetsbaarheid en psychosociale problemen worden gesignaleerd. Als eerst wordt de methodiek uiteen gezet. Daarna zal het internationale, Europese en nationale juridisch kader worden toegelicht. In het derde hoofdstuk worden enkele praktijkervaringen uit de opvang besproken en in het vierde hoofdstuk voorbeelden uit het onderwijs. Op basis van deze ervaringen trekken we conclusies en formuleren we aanbevelingen om de screening op kwetsbaarheid van Oekraïense kinderen in Nederland te verbeteren. Ook zullen algemene aanbevelingen worden gedaan voor alle kinderen die naar Nederland gevlucht zijn vanuit andere landen.

2 UNHCR, Ukraine Refugee Situation, geraadpleegd op 1 december 2022 van: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

3 Er wonen naar schatting 43,8 miljoen mensen in Oekraïne volgens data van de World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=UA>.

4 Dit blijkt uit cijfers van de rijksoverheid, geraadpleegd op 1 december 2022 van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/cijfers-opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne-in-nederland>. Naar vermoeden bevinden zich meer Oekraïners in Nederland, omdat niet alle Oekraïners zich formeel zullen hebben geregistreerd.

5 Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen.

6 Dit blijkt uit cijfers opvang van de Sociaal-economische Raad, geraadpleegd op 4 december 2022 van: <https://www.ser.nl/nl/thema/werkwijzer-vluchtelingen/vluchtelingen-uit-oekraïne#:~:text=Met%20grote%20regelmaat%20publiceert%20het,Oekra%C3%AAners%20geregistreerd%20in%20Nederlandse%20gemeenten>.

7 Rijksoverheid, Verzamelbrief opvang Oekraïne, 2 december 2022, zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/12/02/tk-verzamelbrief-opvang-oekraïne>

8 OPORA, State of Education for Displaced Ukrainians in the Netherlands and Policy Outlook, august 2022, p. 9.

9 OPORA, State of Education for Displaced Ukrainians in the Netherlands and Policy Outlook, August 2022

https://drive.google.com/file/d/1Ajrw-57zT_sFKigfoMs_qsUNUSH-qvYr/view, p. 33, 34.

10 Een veiligheidsregio is in Nederland een gebied waarin wordt samengewerkt door verscheidene besturen en diensten bij de uitvoering van taken op het terrein van brandweerzorg, rampen- en crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening, openbare orde en veiligheid. Nederland kent 25 veiligheidsregio's.

11 Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland. [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl), geraadpleegd op 18 oktober 2022.

12 Dit gebeurt normaliter door de IND.

13 Dit gebeurt door COA.

2. METHODIEK

Deze quickscan is een kwalitatieve verkenning naar de opvang en kwetsbaarheidsscreening van Oekraïense kinderen die in Nederland zijn opgevangen.

2.1 Doelgroep

We hebben ons in de quickscan gericht op kinderen die uit Oekraïne gevlucht zijn zonder ouders. Sommige van deze kinderen zijn met een meerderjarig familielid, zoals een oma of tante meegereisd. Deze kinderen noemen we ‘begeleide minderjarigen’. Het meerderjarig familielid wordt dan als begeleider van het kind aangemerkt. Andere kinderen zijn alleen naar Nederland gekomen. Dit zijn de zogeheten ‘niet-begeleide minderjarigen’. Dit onderscheid is van belang omdat het van invloed is op het type opvang dat het kind krijgt en welke instantie het kind in beeld heeft. Niet-begeleide minderjarigen worden opgevangen via Nidos en krijgen daar een voogd toegewezen. Begeleide minderjarigen uit Oekraïne worden of in gastgezinnen geplaatst (particuliere opvang), of in de gemeentelijke opvang (GOO) opgevangen. Als de meerderjarige begeleider van het kind niet goed in staat is beslissingen te nemen voor het kind, kan het kind alsnog bij Nidos terecht komen. De opvang van begeleide en niet-begeleide minderjarigen lichten we onder het nationale kader in hoofdstuk 4 verder toe.

2.2 Methode

We gebruikten verschillende methodes om informatie te verzamelen zoals literatuuronderzoek en interviews. Informatie die gebruikt werd voor de literatuurstudie is afkomstig uit internationale en regionale verdragen en regelgeving, documenten van de Rijksoverheid en wetenschappelijke literatuur. Daarnaast zijn tien semigestructureerde interviews afgenomen met experts en hulpverleners van organisaties en instanties die met kinderen uit Oekraïne in aanraking komen. Dit waren directeurs van scholen, (beleids)medewerkers bij gemeenten en veiligheidsregio's, LOWAN, Unicef, Leger des Heils, Nidos, VluchtelingenWerk en de Raad voor de Kinderbescherming.

De interviews richtten zich voornamelijk op hun ervaring met de screening of signalering van kwetsbaarheid bij de doelgroep. Iedere geïnterviewde werd gevraagd waar de belangrijkste uitdagingen en hiaten liggen in het huidige systeem voor Oekraïense kinderen. Daarnaast werden zij gevraagd aanbevelingen te doen om de kwetsbaarheidsscreening te verbeteren. De gesprekken zijn geanalyseerd en in deze verkenning verwerkt.

2.3 Beperkingen

De quickscan heeft niet tot doel een volledig representatief beeld van de situatie van niet-begeleide en begeleide minderjarigen uit Oekraïne te geven. Echter, met de kennis en ervaringen die we hebben verzameld willen we in ieder geval aan de hand van voorbeelden positieve aspecten en knelpunten naar voren brengen. Daarin stellen we specifiek de vraag op welke manier hun kwetsbaarheden, trauma's en zorgbehoeften aan het licht komen in Nederland. Verschillen in de aanpak van screening van trauma en de behoefte aan zorg op lokaal (gemeente) en regionaal (veiligheidsregio) niveau maken dat het overzicht ontbreekt. De omvang van deze verkennende quickscan was niet bedoeld om genoeg professionals over het hele land te spreken om dit overzicht te creëren. We delen daarom tal van ervaringen, maar erkennen en benadrukken dat deze niet altijd te generaliseren zijn naar Nederland als geheel.

3. HET JURIDISCH KADER

3.1 Het Internationale kinderrechtenskader

De rechten van alle kinderen zijn verankerd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties (IVRK, hierna; VN-Kinderrechtenverdrag). Ieder kind heeft deze rechten, ongeacht wie ze zijn of waar ze vandaan komen. De Nederlandse overheid is partij bij het VN-Kinderrechtenverdrag, wat betekent dat ze zich hebben gecommitteerd om de rechten, vastgelegd in het VN-Kinderrechtenverdrag, te beschermen en te realiseren voor alle kinderen in Nederland, dus ook kinderen gevlucht uit Oekraïne.

In deze sectie lichten we kort een aantal belangrijke rechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag toe waar speciale aandacht voor moet zijn in de kwetsbaarheidsscreening en het welzijn van Oekraïense kinderen in Nederland. Dit is geen volledige analyse van de rechten van Oekraïense kinderen in Nederland, maar een juridisch kinderrechtenskader waar de ervaringen in de praktijk aan getoetst kunnen worden. De rechten die we hier uitlichten zijn: het recht om niet gediscrimineerd te worden op grond van verblijfsstatus, het recht op ontwikkeling, het recht om je mening te geven en gehoord te worden, het recht op bescherming voor kinderen die gescheiden zijn van hun familie, het recht op gezondheid, het recht op een toereikende levensstandaard en het recht op onderwijs. Overkoepelend bespreken we eerst het belang van het kind.

Belang van het kind

Het belang van het kind is vastgelegd in artikel 3 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Het VN-Kinderrechtencomité ziet artikel 3, en daarmee het belang van het kind, als een van de leidende principes van het VN-Kinderrechtenverdrag en moet meegenomen worden in de realisatie van alle rechten vastgelegd in het VN-Kinderrechtenverdrag.¹⁴ Het Kinderrechtencomité legt in *General Comment 14*¹⁵ uit dat dit betekent dat in beslissingen en procedures het belang van het kind een eerste overweging moet vormen. Als er verschillende belangen spelen, dan moet het belang van het kind voorop staan.¹⁶ En als een beslissing invloed heeft op het kind, moet worden uitgezocht wat de invloed is en dit meewegen in het uiteindelijke besluit.¹⁷

Geen discriminatie

Zoals hierboven kort aangegeven gelden alle kinderrechten voor alle kinderen, zonder uitzonderingen. Dit volgt uit artikel 2 van het VN-Kinderrechtenverdrag. De overheid moet er alles aan doen alle rechten voor alle kinderen te realiseren die binnen hun jurisdictie vallen. Zij moet ervoor zorgen dat kinderen beschermd worden tegen discriminatie. Dit houdt onder andere in dat kinderen met een vluchtelingen- of migratieachtergrond niet van hun rechten worden uitgesloten op grond van hun verblijfsstatus. Bovendien, legt het Kinderrechtencomité in *General Comment 5* uit, mag decentralisatie niet leiden tot (rechts)ongelijkheid voor kinderen in verschillende regio's. De overheid heeft de primaire verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat in elke regio (of gemeente) alle kinderen dezelfde toegang hebben tot het uitoefenen van hun rechten, zodat dit niet leidt tot discriminatie.¹⁸

Het recht op ontwikkeling

Kinderen hebben het recht op een zo goed mogelijke ontwikkeling volgens artikel 6 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Het VN-Kinderrechtencomité geeft in *General Comment 5* aan dat dit in de breedst mogelijke zin moet worden opgevat, waarbij overheden in de implementatie van dit recht moeten kijken naar zowel de psychische, mentale, spirituele, morele, psychologische als sociale ontwikkeling van het kind.¹⁹

¹⁴ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No 5*, par. 12.

¹⁵ Het Kinderrechtencomité ziet erop toe dat Staten die het Kinderrechtenverdrag hebben geratificeerd, het verdrag daadwerkelijk naleven. Om Staten te helpen bij de implementatie en toepassing ervan publiceert het Kinderrechtencomité *General Comments*. Een *General Comment* is een nadere uitleg van één of meer artikelen van het Kinderrechtenverdrag. Deze uitleg wordt beschouwd als een gezaghebbende interpretatie van de kinderrechten die in het verdrag staan beschreven.

¹⁶ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No 14*, par. 6.

¹⁷ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No 14*, par. 6.

¹⁸ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 5*, par. 40-41.

¹⁹ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 5*, par. 12.

Recht op onderwijs

Het recht op onderwijs is belangrijk om de ontwikkeling van kinderen te verwezenlijken. Alle kinderen hebben recht op onderwijs volgens artikel 28 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Hierin staat dat de overheid basisonderwijs gratis beschikbaar moet stellen voor alle kinderen en verplicht moet maken. Daarnaast moet voortgezet onderwijs ontwikkeld worden en toegankelijk zijn voor kinderen. En vroegtijdige schoolverlaten moet worden tegengegaan. Recht op onderwijs houdt ook in dat passend onderwijs beschikbaar moet zijn voor kinderen dat aansluit op hun capaciteiten en gericht is op een zo volledig mogelijke ontwikkeling en ontplooiing van het kind.²⁰

Recht om je eigen mening te geven

Alle kinderen hebben het recht hun mening te geven over alle zaken die hen aangaan volgens artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Naar deze mening moet serieus worden geluisterd, in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind. *General Comment 12* legt uit dat de 'rijpheid' van een kind ziet op het vermogen om een specifieke situatie te begrijpen.²¹

Niet-begeleide kinderen hebben recht op extra bescherming

Overheden, zoals die in Nederland, hebben een speciale beschermingsplicht voor kinderen met een vluchtelingenstatus, zoals kinderen die vanuit Oekraïne naar Nederland zijn gevlucht. Dit volgt uit artikel 20 en 22 VN-Kinderrechtenverdrag. Voor niet-begeleide minderjarigen geldt dezelfde bescherming als voor kinderen die tijdelijk dan wel permanent gescheiden zijn van hun familie. Dit is vastgelegd in artikel 20 van het VN-Kinderrechtenverdrag. *General Comment 6* legt daarbij uit dat landen een wettelijk systeem voor voogdij moeten opstellen. Hierin moet staan wat de rol van de voogd inhoudt en hoe de verhoudingen tussen de voogd, het kind en andere zorgactoren eruit moet zien.²² Zo is het belangrijk dat de voogd het belang van het kind zo goed mogelijk kan waarborgen en de specifieke behoeften van het kind (materieel, gezondheid, psychologisch, juridisch, sociaal, onderwijs, etc.) kan realiseren. De voogd moet worden geraadpleegd en geïnformeerd over elke beslissing die over het kind genomen wordt. De voogd is de wettelijke vertegenwoordiger van het kind.²³

Recht op gezondheid

Elk kind heeft het recht op de best mogelijke gezondheid volgens artikel 24 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Staten moeten het recht van een kind op gezondheid waarborgen, zoals de grootst mogelijke mate van gezondheid en toegang tot voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. *General Comment No. 15* verplicht staten ervoor te zorgen dat gezondheidsdiensten voor kinderen voldoen aan vier criteria:²⁴

- **Beschikbaarheid:** Ziekenhuizen, mobiele teams, plaatselijke zorgmedewerkers, materiaal en essentiële medicijnen moeten beschikbaar zijn voor alle kinderen.
- **Toegankelijkheid:** Het criterium 'toegankelijkheid' bestaat uit vier elementen: (1) non-discriminatie, (2) fysieke toegankelijkheid, (3) economische toegankelijkheid/betaalbaarheid en (4) toegang tot begrijpelijke en passende informatie over behandelmogelijkheden.
- **Aanvaardbaarheid:** Volgens het VN-Kinderrechtencomité zijn gezondheidsdiensten 'aanvaardbaar' als deze rekening houden met de medische ethiek en behoeftes, verwachtingen, culturen, zienswijze en talen van kinderen.
- **Kwaliteit:** De kwaliteit van gezondheidsdiensten hangt onder andere samen met de mate waarin zorgpersoneel geschoold is. Zoals in de gezondheid van kinderen en in de principes van het VN-Kinderrechtenverdrag, met de aanvaardbaarheid van ziekenhuismateriaal en medicijnen voor kinderen en met de frequentie waarop de kwaliteit van de zorg wordt beoordeeld.

In *General Comment No. 7* staat dat staten bij gezondheid, zorg en onderwijs die speciaal zijn opgezet voor het welzijn van jonge kinderen, bijzondere aandacht moeten hebben voor de meest kwetsbare groepen zoals vluchtelingenkinderen.²⁵

²⁰ <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-28-onderwijs/>

²¹ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 12*, par. 9.

²² VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 6*, par. 33.

²³ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 6*, par. 36.

²⁴ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 6*, par. 112.

²⁵ VN-Kinderrechtencomité, *General Comment No. 7*, par. 24.

Recht op een toereikende levensstandaard

Ieder kind heeft recht op een toereikende levensstandaard zoals vastgelegd in artikel 27 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Deze levensstandaard moet toereikend zijn voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, morele en maatschappelijke ontwikkeling. Dit houdt in dat ieder kind recht heeft op basisvoorzieningen zoals onderdak, kleding en voldoende eten en drinken.²⁶

3.2 Europees kinderrechtenkader

Op vluchtelingen uit Oekraïne is de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming²⁷ van toepassing. De tijdelijke bescherming duurt in beginsel één jaar, maar is nu verlengd met een jaar, tot 4 maart 2024.²⁸ Deze richtlijn is een noodmechanisme van de EU dat bij een uitzonderlijke toestroom wordt geactiveerd om vluchtelingen onmiddellijke en collectieve bescherming te bieden. Deze richtlijn bestaat al sinds 2001 maar is pas in 2022 voor het eerst geactiveerd door het militair conflict in Oekraïne.

Het EU-recht is van toepassing op deze richtlijn. Dit betekent dat de implementatie van deze richtlijn in overeenstemming moet zijn met onder andere de rechten van het kind zoals vastgelegd in artikel 24 van het Handvest van de Europese Grondrechten (EU Handvest).

Artikel 24 EU Handvest – De rechten van het kind

1. Kinderen hebben recht op de bescherming en zorg die nodig zijn voor hun welzijn. Zij mogen vrijelijk hun mening uiten. Aan hun mening, in hen betreffende aangelegenheden, wordt in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid passend belang gehecht.
2. Bij alle handelingen in verband met kinderen, ongeacht of deze worden verricht door overheidsinstanties of particuliere instellingen, vormen de belangen van het kind een essentiële overweging.
3. Ieder kind heeft het recht regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn beide ouders te onderhouden, tenzij dit tegen zijn belangen indruist.

De Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming biedt rechtmatig verblijf aan vluchtelingen uit Oekraïne tot 4 maart 2024. Dit betekent dat zij recht hebben op opvang, sociale bijstand en levensonderhoud, (medische) zorg en andere hulp. Ook hebben kinderen recht op onderwijs.

In de richtlijn staat onder artikel 16 vermeld dat niet-begeleide minderjarigen worden opgevangen:

- In een pleegezin;
- In een opvangcentra met speciale voorzieningen voor minderjarigen of in een andere accommodatie met passende voorzieningen voor minderjarigen;
- Bij meerderjarige verwanten; of
- Bij de persoon die het kind tijdens de vlucht onder zijn hoede had.²⁹

Hier is opvallend dat de richtlijn geen onderscheid maakt tussen niet-begeleide en begeleide kinderen, maar slechts de categorie ‘niet-begeleide minderjarigen’ gebruikt. Onder deze categorie verstaat de richtlijn dus ook begeleide kinderen. Nederland maakt dit onderscheid wel specifiek.

3.3 Nationaal juridisch kader

De Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming heeft als doel tijdelijke bescherming te bieden aan mensen die vluchten voor oorlog. In Nederland is deze richtlijn geïmplementeerd in de Vreemdelingenwet (artikel 43a). Een asielaanvraag is genoeg voor rechtmatig verblijf; er bestaat dus geen aparte verblijfsstatus voor deze groep. Volgens de Nederlandse wet zou de verantwoordelijkheid dan ook bij het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) liggen om opvang van Oekraïense vluch-

²⁶ <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-27-adequate-levensstandaard/>

²⁷ Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen

²⁸ <https://ind.nl/nl/oekraïne/verblijf-niet-oekrainers-met-tijdelijke-oekraïense-verblijfsvergunning>

²⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/03/13/handreiking-gemeentelijke-opvang-oekrainers>

telingen te regelen, omdat deze groep met tijdelijke bescherming als asielzoeker kwalificeert.³⁰ In de praktijk, zoals hieronder ook te lezen is, loopt dit echter direct via veiligheidsregio's en gemeenten. De wettelijke grondslag hiervoor wordt gezocht in het staatsnoodrecht vanwege de hoge aantallen vluchtelingen, hoewel het volgens Slingenberg beter verantwoord moet worden door de overheid waarom voor dit laatste gekozen is.³¹

In de praktijk is de uitvoering van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming neergelegd in een werkinstructie van de Immigratie en Naturalisatiedienst (IND).³² Hierin staat hoe Oekraïners asiel kunnen krijgen. Daarnaast beschrijft de werkinstructie dat Oekraïense vluchtelingen recht hebben op opvang, zorg en onderwijs. Omdat de rol van de IND heel beperkt is waar het gaat om Oekraïense vluchtelingen, stelde de overheid verschillende aanvullende handreikingen op, die dienen als hulprichtlijnen voor scholen, gemeenten en particuliere opvang.

De eerste Handreiking voor de Gemeentelijke Opvang Oekraïners (GOO) kwam op 13 maart 2022.³³ In de eerste versie van de GOO werd vooral aandacht besteed aan de ruimtelijke invulling van een gemeentelijke opvang. De handreiking voor de Particuliere Opvang Oekraïners (POO) werd op 25 maart 2022 gepubliceerd.³⁴ Deze handreikingen werden gaandeweg hernieuwd³⁵. De vernieuwde versies hebben bijvoorbeeld meer aandacht voor minderjarige vluchtelingen, de registratie en inschrijving van vluchtelingen en zorg en onderwijs. Hieruit blijkt dat ook de overheid steeds weer opnieuw zijn aanwijzing voor de gemeenten aanpast en aanscherpt, omdat er steeds weer nieuwe inzichten worden opgedaan uit de praktijk.

Leerplicht

De Nederlandse wet kent geen recht op onderwijs voor kinderen. Om ervoor te zorgen dat kinderen naar school gaan, is er een leerplicht voor kinderen in de leeftijd van 5 tot 16 jaar.³⁶ Voor kinderen in de leeftijd van 16 tot 18 jaar die nog geen startkwalificatie hebben behaald is er een zogenaamde kwalificatieplicht.³⁷ Deze leer- en kwalificatieplicht geldt ook voor kinderen zonder verblijfsvergunning en gaat in zodra het kind in Nederland is.

Op grond van artikel 2 van de Leerplichtwet moeten scholen kinderen inschrijven, ook wanneer een kind niet in het bezit is van een Burgerservicenummer (BSN). De toelating van een leerling onder de achttien is niet afhankelijk van een al dan niet rechtmatig verblijf in Nederland. Kinderen zonder verblijfsvergunning kunnen naar school en de school krijgt voor hen bekostiging.³⁸

Ondanks het feit dat de leerplicht meteen geldt, moeten kinderen na aankomst in Nederland zo snel mogelijk maar in ieder geval binnen 3 maanden naar school. Het is volgens het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) echter de bedoeling dat ieder zich maximaal inspant om onderwijs sneller te realiseren dan deze driemaandentermijn.³⁹

30 Slingenberg, L. 2022. Tijdelijke bescherming van Oekraïners in Nederland, <https://verblijfblog.nl/tijdelijke-bescherming-van-oekraïners-in-nederland/>.

31 Slingenberg, L. 2022. Verschil in behandeling tussen asielzoekers uit Oekraïne en asielzoekers uit andere landen, <https://verblijfblog.nl/verschil-in-behandeling-tussen-asielzoekers-uit-oekraïne-en-asielzoekers-uit-andere-landen/>.

32 De richtlijn is omgezet in een werkinstructie: WI 2022/17 Richtlijn tijdelijke bescherming Oekraïne en asielprocedure

33 Rijksoverheid, Handreiking Gemeentelijke Opvang Oekraïners (GOO), 2022, Versie 1.

34 Rijksoverheid, Handreiking Particuliere Opvang Oekraïners (POO), 2022, Versie 1.

35 Inmiddels is er een 5e versie van de handreiking voor de GOO en een 4e versie voor de POO.

36 Artikel 3 Leerplichtwet 1969.

37 Artikel 4a lid 1 onder b jo. Artikel 4b Leerplichtwet 1969.

38 Artikel 40 Wet Primair Onderwijs en artikel 27 lid 1 onder a van de wet op het voortgezet onderwijs. Schoonhoven, R., 'Ongedocumenteerd en toch naar school?', School en Wet, September 2019, p. 11.

39 <https://open.overheid.nl/repository/ronl-f5dbdcf-2d00-4c49-9911-09c319b1864e/1/pdf/Informatiedocument%20oonderwijs%20aan%20asielzoekerskinderen%20augustus%202020.pdf>

Oekraïense basisschool Mariahoeve

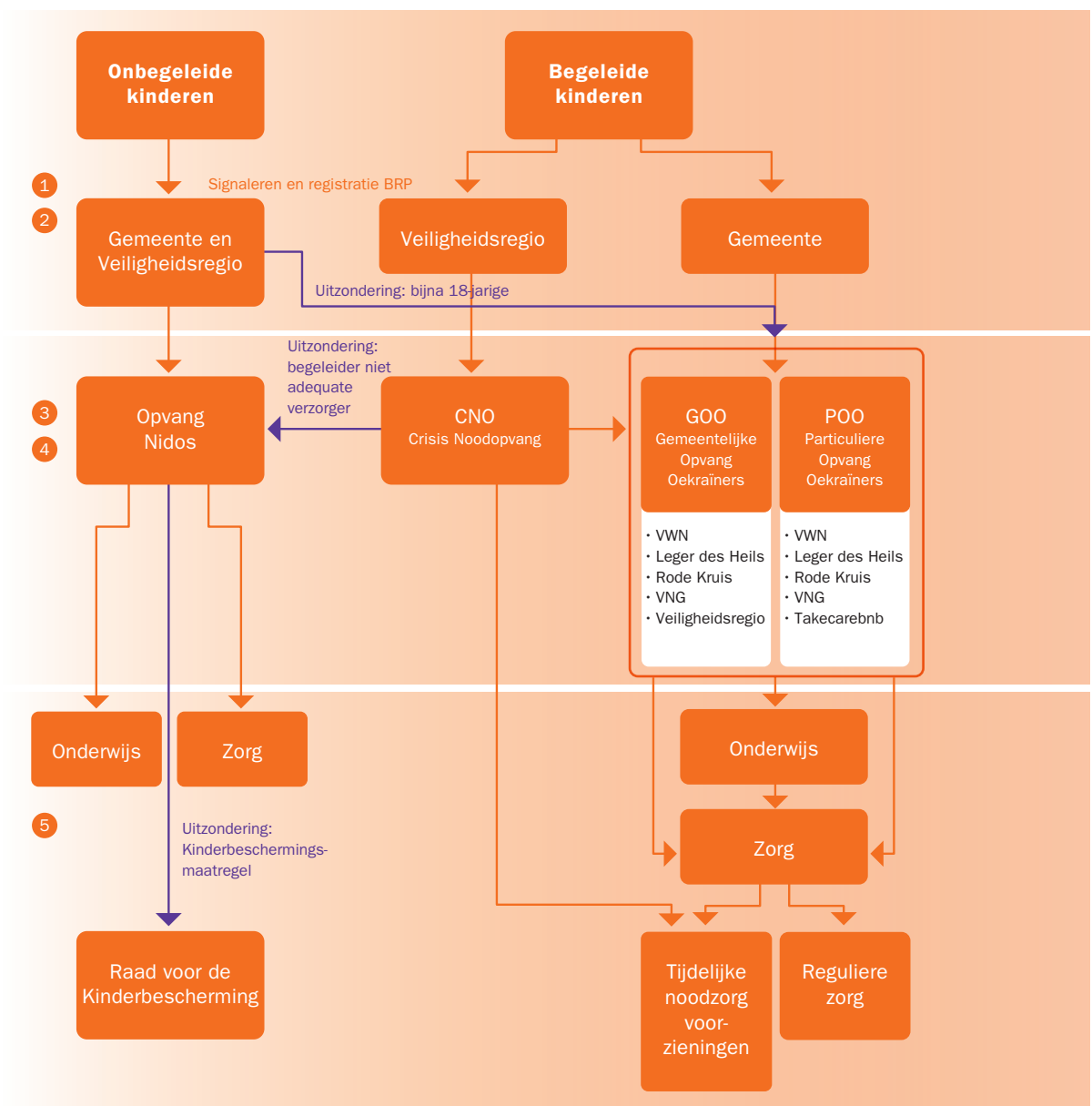
De eerste Haagse Oekraïense school, Diamant Mariahoeve Den Haag, opende in mei 2022 zijn deuren om ruim zeventig Oekraïense kinderen onderwijs te kunnen bieden met Nederlandse en Oekraïense leerkrachten.

4. PROCES VOOR OPVANG, ZORG EN ONDERWIJS

In dit hoofdstuk zetten we uiteen hoe het proces van opvang, zorg en onderwijs verloopt voor begeleide en niet-begeleide kinderen uit Oekraïne. We maken hierbij inzichtelijk welke instanties en/of organisaties welke rol spelen in het proces. Deze informatie is verkregen vanuit beleid en regelgeving, maar ook uit de praktijk, omdat niet alles in wet- en regelgeving is vastgelegd. We gaan hierbij niet in op de rol van iedere instantie die betrokken is bij de opvang, zorg en onderwijs maar richten ons op de belangrijkste spelers en processen zoals deze naar voren zijn gekomen in de verkennende onderzoek.

Schema 1 laat zien welke stappen begeleide en niet-begeleide minderjarigen uit Oekraïne doorlopen in Nederland als het gaat om opvang, onderwijs en zorg. Dit schema wordt in dit hoofdstuk verder toegelicht.

Schema 1: Overzicht van de verschillende routes die worden bewandeld

Stap 1: Registratie en het verkrijgen van rechtmatig verblijf

Om rechtmatig in Nederland te verblijven moeten alle Oekraïners, en dus ook kinderen, een aanvraag voor verblijf indienen. Dit doen ze door zich in te schrijven bij een Nederlandse gemeente zodat ze worden opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP). Hierna nodigt de IND de ingeschreven personen automatisch uit een asielaanvraag in te dienen en een bewijs met status 'tijdelijk beschermde' op te halen (in de vorm van een sticker in het paspoort), waarmee rechtmatig verblijf wordt verleend.⁴⁰

Stap 2: Signaleren van minderjarigen

Zowel de veiligheidsregio als de gemeente hebben een signaleringsfunctie als het gaat om minderjarigen. Oekraïners komen vaak binnen op een toestroomlocatie (hub) van een veiligheidsregio. Wanneer iemand binnenkomt in de veiligheidsregio, wordt deze persoon geregistreerd in een centraal systeem van de desbetreffende veiligheidsregio.⁴¹ Wanneer een kind onbegeleid is, wordt het kind meteen doorgestuurd naar Nidos. Wanneer een begeleide minderjarige zich met zijn/haar begeleiding meldt in een veiligheidsregio, dan worden allereerst kopieën van de ID-bewijzen van het kind en de begeleidende volwassene gemaakt. Hiermee wordt de (familierechtelijke) relatie tussen kind en begeleider inzichtelijk. Ook wordt gekeken of een notariële akte aanwezig is om te ontdekken bij wie het gezag ligt.⁴² In de meeste gevallen ligt het gezag nog bij ouders in Oekraïne. Wanneer minderjarigen gesignaleerd worden in een GOO, POO, een gastgezin, bij BRP-inschrijving of op een andere vorm van opvang is de gemeente verantwoordelijk vast te stellen of een kind begeleid of onbegeleid in Nederland is. De VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten) heeft een handreiking voor gemeenten opgesteld om de signalering van minderjarige Oekraïners te verbeteren.⁴³ Als een gemeente vaststelt dat een minderjarige onbegeleid is, dan moet direct contact worden opgenomen met Nidos. Bij kinderen die met een meerderjarig familielid zijn gereisd of met een ander meerderjarig persoon die het kind tijdens de vlucht onder zijn hoede had, wordt de (familie rechtelijke) relatie onderzocht aan de hand van identiteitsdocumenten en wordt gekeken bij wie het gezag ligt.⁴⁴

Stap 3: Aanmelding Nidos

In Nederland is voogdijinstelling Nidos verantwoordelijk voor de voogdij van alle niet-begeleide minderjarigen en in uitzonderlijke gevallen begeleide kinderen.⁴⁵ De veiligheidsregio of de gemeente waar het kind zich heeft geregistreerd meldt het kind bij Nidos aan (en niet de IND zoals in reguliere asielzaken). Wanneer een kind bij Nidos wordt aangemeld, vindt er een intake plaats met de minderjarige en, indien mogelijk, met ouders op afstand. Hierna beoordeelt de jeugdbeschermer van Nidos of het aanvragen van voogdij gepast is.⁴⁶

Een belangrijk punt dat wordt besproken tijdens de intake is het welzijn en de behoeften van het kind. De jeugdbeschermer kijkt hierbij altijd eerst waar het kind vandaan komt en hoe het met zijn/haar familie is. Ook wordt gekeken of er slaapproblemen zijn, het kind naar school gaat, zich daar goed kan concentreren etc. Dit maakt meestal al duidelijk of er sprake is van een vorm van trauma. Wanneer Nidos het vermoeden heeft dat een kind te maken heeft gehad met jeugdzorg in Oekraïne, wordt het dossier opgevraagd bij de Oekraïense autoriteiten. Indien het gaat om een kind met een kinderbeschermingsmaatregel of ernstige zorgsignalen over de ontwikkeling en opvoeding en begeleiding van het kind, wordt het kind doorverwezen naar Veilig Thuis of de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Een andere uitzondering is de groep kinderen met een (verstandelijke) beperking of chronische ziekte. Deze groep wordt doorverwezen naar de William Schrikker Stichting.⁴⁷

40 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

41 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

42 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

43 VNG, Signalering van minderjarigen uit Oekraïne, Den Haag, 2022. <https://vng.nl/publicaties/signalering-van-kinderen-en-jongeren-uit-oekraïne>.

44 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

45 De voogdij in Nederland is geregeld op grond van het Nederlands Burgerlijk Wetboek (hierna: NBW) en de Nederlandse Jeugdwet.

46 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

47 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

Tijdens de intake doet de jeugdbeschermer onderzoek naar gezag en en beoordeelt of het aanvragen van tijdelijke voogdij gepast is. Dit wordt gedaan samen met het kind, zijn/haar begeleiders in Nederland (als die er zijn) en ouders in Oekraïne. Wanneer het om begeleide kinderen gaat, doet Nidos onderzoek naar gezag en maakt een inschatting of de begeleider(s) in staat is/zijn het kind te begeleiden. Zo'n begeleider is bijvoorbeeld een meerderjarige bloedverwant, zoals een tante of oma. De bevindingen van de jeugdbeschermer uit de intake worden achteraf besproken met een gedragswetenschapper van Nidos. Er wordt alleen voogdij aangevraagd als hiervan de meerwaarde wordt ingezien (bij begeleide kinderen).⁴⁸ Als voogdij wordt uitgesproken heeft Nidos tijdelijk gezag totdat de ouders deze weer kunnen overnemen.⁴⁹

Stap 4: Opvang

Op grond van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming en artikel 27 VN-Kinderrechtenverdrag, hebben alle Oekraïense kinderen recht op opvang tot 4 maart 2024. Op basis van de handreiking GOO en de Noodwet is de opvang aan vluchtelingen uit Oekraïne een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle Nederlandse gemeenten en 25 veiligheidsregio's. Er zijn verschillende vormen van opvang:

- **Crisis noodopvang via de veiligheidsregio**

Veiligheidsregio's hebben een coördinerende rol als het gaat om crisis noodopvang van Oekraïense vluchtelingen.⁵⁰ Op de crisis noodopvanglocatie van de veiligheidsregio is het de bedoeling dat mensen hier kort verblijven, om vervolgens door te stromen naar de noodopvang (POO of GOO).⁵¹ Een begeleid kind kan in een gastgezin geplaatst worden met de begeleider, maar kan ook worden opgevangen in de GOO.⁵² Kinderen zonder begeleiding worden gelijk doorgestuurd naar Nidos, maar er zijn uitzonderingen. Als het gaat om jongeren van bijna 18, worden ze in de praktijk niet naar Nidos doorgeleid omdat tegen de tijd dat onderzoek naar gezag door Nidos is afgerond, het kind al 18 is.⁵³ Er wordt wel aan Nidos gemeld waar de jongere heen gaat. Dit kan een gastgezin of opvanglocatie van de gemeente zijn. De precieze rol van de veiligheidsregio's als toestroomlocatie, registratiepunt en crisis noodopvanglocatie blijkt niet direct uit de handreiking GOO, maar is zichtbaar in de praktijk. Ook de handelswijze dat bijna 18-jarigen niet worden doorgestuurd naar Nidos, baseren we op interviews.⁵⁴ De veiligheidsregio's hebben ook de taak om de crisis noodopvang van asielzoekers uit andere landen (niet Oekraïners) tijdelijk te coördineren.⁵⁵

- **Opvang in de gemeentelijke opvanglocaties**

Opvang in de gemeente wordt geregeld door de handreiking GOO. Alle gemeentelijke locaties zijn ingericht op de kortere termijn en niet op duurzaam verblijf.⁵⁶ Begeleide kinderen waarmee het goed gaat worden in sommige gemeenten in de GOO geplaatst, terwijl andere gemeenten de voorkeur geven aan de POO.⁵⁷ Sommige gemeenten melden aan Nidos waar de begeleide kinderen terecht komen, maar dit doen niet alle gemeenten.⁵⁸ Unicef heeft een checklist⁵⁹ opgesteld voor kindvriendelijke en veilige opvang in deze gemeentelijke opvanglocaties die in de 3e versie van de handreiking GOO is geïntegreerd. Hierin wordt aandacht gevraagd voor een veilige leefomgeving voor kinderen, mentaal welzijn en continuïteit van zorg en verblijf.

48 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

49 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022. Rijksoverheid, Handreiking Gemeentelijke Opvang Oekraïners (GOO), 2022, Versie 5, p. 8

50 Rijksoverheid, Handreiking Gemeentelijke Opvang Oekraïners (GOO), 2022, Versie 5, p. 5

51 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

52 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

53 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

54 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022. Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

55 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/aanpak-crisis-opvang-asielzoekers>

56 Brief VluchtelingenWerk Nederland, commissiedebat vreemdelingen- en asielbeleid 15 december 2022

57 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

58 Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

59 <https://www.unicef.nl/files/Checklist%20gemeenten.pdf>.

- **Opvang bij een gastgezin (particuliere opvang)**
Particuliere opvang wordt geregeld door de Handreiking Particuliere Opvang Oekraïners.⁶⁰ De screening van gastgezinnen die zich beschikbaar willen stellen voor particuliere opvang gebeurt in Nederland door Stichting Takecarebnb. Dit maakt onderdeel uit van het samenwerkingsverband RefugeehomeNL. Binnen dit Consortium zitten ook VluchtelingenWerk, Rode Kruis en Leger des Heils.⁶¹ De gastgezinnen die Oekraïense vluchtelingen opvangen, moeten een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) overleggen.⁶² In de handreiking Particuliere Opvang Oekraïners (POO) vinden gastgezinnen informatie over hoe een opvangplek aan te bieden, waar ze op moeten letten en welke voorzieningen voor vluchtelingen beschikbaar zijn. Begeleide minderjarigen kunnen met hun begeleiding opgevangen worden in de particuliere opvang. Wanneer het Leger des Heils niet-begeleide minderjarigen tegenkomt, worden deze kinderen meteen gemeld bij Nidos.⁶³
- **Opvang bij Nidos**
Naast voogdij is Nidos ook verantwoordelijk voor de opvang van niet-begeleide kinderen en in uitzonderlijke gevallen begeleide kinderen. Voor niet-begeleide kinderen jonger dan 15 jaar wordt geprobeerd opvang te vinden binnen de Oekraïense gemeenschap in Nederland of bij gezinnen waar Pools/Russisch gesproken wordt. Voor jongeren tussen de 15 en 18 jaar wordt kleinschalige opvang aangeboden als tijdelijke woonvorm.⁶⁴
- **Overdracht opvang naar POO of GOO vanuit Nidos**
Wanneer een begeleid kind bij Nidos wordt aangemeld en Nidos beoordeelt dat de begeleider geen adequate beslissingen kan nemen, maar het in het belang van het kind is dat de minderjarige bij de volwassen begeleider(s) verblijft in de GOO of POO, kan het kind daarnaar worden overgeplaatst. Nidos behoudt in dit geval de tijdelijke voogdij.⁶⁵

Wanneer geen voogdij wordt afgegeven door de rechter (wanneer de begeleider adequaat kan handelen/keuzes kan maken) bepalen de gemeente en Nidos een passend vervolgtraject voor de minderjarige wat betreft begeleiding. Als de opvangplek in de gemeente (GOO) niet passend is, verhuist de minderjarige met zijn begeleider naar een gastgezin (POO). De RvdK doet dan een justitiële screening van het gezin. Na een zorgvuldige overdracht naar de GOO of de POO stopt de formele rol van Nidos.⁶⁶

Stap 5: Zorg en onderwijs

Op grond van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming, artikel 24 en 28 VN-Kinderrechtenverdrag, hebben alle Oekraïense kinderen recht op (medische) zorg en onderwijs tot 4 maart 2024.

Oekraïners komen terecht op verschillende scholen. Ook hier zijn verschillen per regio of gemeente en is de plaatsing naar het soort onderwijs afhankelijk van de capaciteit en het aanbod. Voor Oekraïense kinderen geldt dat zij in het primair onderwijs naar een nieuwkomersschool/taalklas kunnen⁶⁷ en in het voortgezet onderwijs naar de internationale schakelklassen (ISK), waar intensieve taalbegeleiding wordt gegeven.⁶⁸ Nieuwkomersscholen zijn bestaande scholen speciaal ingericht voor nieuwkomers. Deze scholen hebben ervaring met het lesgeven aan nieuwkomers en hebben waar nodig ook aandacht voor het verwerken van trauma's. Na 1 tot 1,5 jaar stromen leerlingen door naar een reguliere basisschool of voortgezet onderwijs.⁶⁹ LOWAN is als expertisecentrum bij het nieuwkomersonderwijs betrokken.

60 Rijksoverheid, Handreiking Particuliere Opvang Oekraïners (POO), 2022, Versie 4

61 In dit samenwerkingsverband zitten ook het Rode Kruis, VluchtelingenWerk en Leger des Heils.

62 Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

63 Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

64 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

65 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

66 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

67 <https://www.lowan.nl/po/organisatie/typen-nieuwkomerslocaties/>.

68 <https://www.lowan.nl/vo/>

69 Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Vlaardingen op 23-11-2022.

Het regelen van zorg en opvang verloopt via verschillende kanalen:

- **(Nood)zorg via de veiligheidsregio's en gemeenten**

Uit de handreiking GOO volgt dat de Rijksoverheid adviseert dat alle kinderen die in aanmerking komen voor de GOO een medische intake aangeboden krijgen, zodat direct kan worden vastgesteld of er gezondheidsklachten zijn waarop direct moet worden behandeld. Ook adviseert de Rijksoverheid dat bij aankomst uitleg wordt geven aan bewoners over de organisatie van de zorg, de rol van de verschillende zorgverleners in de Nederlandse gezondheidszorg en de kosten die wel/niet aan zorg verbonden zijn.⁷⁰

In de handreiking GOO staat daarnaast vermeld dat de gemeente voor kinderen toegang tot jeugd-zorg/jeugdhulp organiseert. De GGD en Pharos kunnen helpen bij het vormgeven van psychosociale hulpverlening. Pharos heeft bijvoorbeeld een checklist voor de signalering van psychische klachten (Protect-vragenlijst) opgesteld voor vluchtelingen.⁷¹ Deze is bedoeld voor mensen die veel contact hebben met vluchtelingen en een belangrijke rol spelen in het vroeg signaleren van psychische klachten, zoals zorgprofessionals, vrijwilligers die maatschappelijke begeleiding verzorgen, medewerkers bij de gemeenten of docenten in het nieuwkomersonderwijs. Deze checklist kan helpen om psychische problemen bij kinderen te signaleren.

Op veel plekken zijn door individuele gemeentes onder toezicht van de veiligheidsregio's tijdelijke (nood)zorgvoorzieningen in het leven geroepen. Deze voorzieningen zijn vaak verbonden aan crisis noodopvang- of gemeentelijke opvanglocaties.⁷² Op plekken waar deze voorzieningen niet aanwezig zijn, moeten vluchtelingen gebruik maken van de reguliere gezondheidszorg, waar bijvoorbeeld capaciteitsproblemen bij huisartsen de toegang tot de gezondheidszorg belemmeren.⁷³

- **Zorg en onderwijs via de gemeente**

Gemeenten en schoolbesturen zijn verantwoordelijk om zo snel mogelijk onderwijs te regelen voor Oekraïense kinderen.⁷⁴ De voorkeur volgens LOWAN is om Oekraïense kinderen op te nemen in het bestaande nieuwkomersonderwijs.⁷⁵ Wanneer hier onvoldoende ruimte is kan onder voorwaarden een tijdelijke onderwijsvoorziening (TOV) voor Oekraïense leerlingen worden ingericht.⁷⁶ Dit zijn scholen waar onderwijs vooral in het Oekraïens wordt aangeboden. Op plekken in de gemeente waar veel Oekraïners zijn opgevangen zijn vaak dit soort nieuwe scholen opgericht.

- **Zorg en onderwijs via Nidos**

Zorg en onderwijs voor niet-begeleide minderjarigen wordt direct geregeld via Nidos.⁷⁷ Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat de jeugdbeschermer op zoek gaat naar een onderwijsgelegenheid voor het kind. Ook wanneer het kind een medische behandeling of andere zorg behoeft, moet de jeugdbeschermer dit regelen.⁷⁸

- **Zorg en onderwijs via de particuliere opvang**

In de handreiking POO vinden gastgezinnen informatie over voorzieningen voor de Oekraïense kinderen die zij opvangen, zoals gezondheidszorg en onderwijs. Gastgezinnen kunnen de begeleider en het kind bijvoorbeeld helpen bij het vinden van een geschikte school. Wanneer onduidelijk is op welke school een kind terecht kan, kan de begeleider of het gastgezin contact opnemen met de gemeente. De gemeente bekijkt dan samen met de begeleider of er een plek beschikbaar is. Ook kan de gemeente helpen met leerlingenvervoer wanneer de school verder weg is. Wanneer

70 Rijksoverheid, Handreiking Gemeentelijke Opvang Oekraïners (POO), 2022, Versie 5, bijlage bij deel c Bijlage i.

71 https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2018/10/protect_vragen_voor_begeleiders_Pharos-1.pdf

72 H. Koudijs, E. Smal, Pharos, In goede handen? Zorg voor Oekraïense vluchtelingen, 2022, p. 42

73 H. Koudijs, E. Smal, Pharos, In goede handen? Zorg voor Oekraïense vluchtelingen, 2022, p. 3

74 Gemeenten en scholen kunnen voor meer informatie over onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne de handreiking hierover raadplegen via: Handreiking onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne | Publicatie | [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl).

75 Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022.

76 Rijksoverheid, Handreiking onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne, 2022, p. 1.

77 Artikel 1:303 NBW

78 Artikel 1:336 NBW

kinderen in een gastgezin zitten dan gaan ze meestal naar de reguliere school in de buurt omdat er vaak geen nieuwkomersschool dicht in de buurt zit.⁷⁹

In de handreiking van de POO staat dat bij het vinden van zorg het Leger des Heils ondersteuning kan bieden met zogenaamde ‘gasthuishouden-ondersteuners’. Dit zijn vrijwilligers (geen zorgmedewerkers) die zijn getraind om gastgezinnen te ondersteunen en hebben daarbij aandacht voor zaken als trauma’s, huiselijk geweld, kindermishandeling en andere vormen van misbruik, zoals mensenhandel.⁸⁰ Medewerkers en vrijwilligers bij het Leger des Heils krijgen verschillende trainingen aangeboden over trauma’s bij kinderen. De vrijwilligers zijn in het begin (kennismaking) en aan het einde van de opvangperiode (evaluatie) in contact met de gastgezinnen. Alleen op deze momenten ziet een vrijwilliger het gezin.⁸¹

Mocht iets gesignaleerd worden in een gastgezin (tijdens de kennismaking), wordt dit gemeld bij de vrijwilligers coördinatoren, die dit weer neerleggen bij Bureau Traject Management van het Leger des Heils. Hier komen alle aanmeldingen binnen, vinden intakes van gastgezinnen plaats en worden de trajecten voor zorg in gang gezet.⁸²

- **Zorg via school**

In de handreiking onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne staat dat scholen naast onderwijs ook de verantwoordelijkheid hebben voor sociale veiligheid te zorgen en dit te monitoren. Bijvoorbeeld via de zorgstructuur en het veiligheidsbeleid van de school of met hulp van de gemeente.⁸³ In de handreiking GOO staat daarnaast dat JGZ-professionals gebruik kunnen maken van hun samenwerkingspartners voor het vroegtijdig signaleren van risico’s bij kinderen, zoals bijvoorbeeld scholen.

79 Rijksoverheid, Handreiking Particuliere Opvang Oekraïners (POO), 2022, Versie 4, p. 2, 14.

80 Rijksoverheid, Handreiking Particuliere Opvang Oekraïners (POO), 2022, Versie 4, p. 9

81 Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

82 Gesprek met een landelijke coördinator bij Leger des Heils op 25-11-2022.

83 Rijksoverheid, Handreiking onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne, 2022, p. 4.

Broodfabriek Rijswijk

Toen de oorlog begon, arriveerden de eerste Oekraïense vluchtelingen bij aanmeldpunt De Broodfabriek in Rijswijk. Vrijwilligers helpen waar kan om de honderden dakloze moeders en kinderen verder te helpen aan een hotelkamer of tijdelijke opvang.

5. ERVARINGEN IN DE OPVANG EN OP SCHOLEN

In dit hoofdstuk delen we de ervaringen wat betreft screening van kwetsbaarheid van organisaties en instanties die te maken hebben met de opvang van kinderen en betrokken zijn bij onderwijs aan deze kinderen. De ervaringen zijn verkregen aan de hand van interviews. Omdat dit een verkennende quickscan is, waar met beperkte stakeholders is gesproken, geven we voorbeelden om de praktijk te illustreren en knelpunten te identificeren. Het is niet bedoeld een compleet overzicht te geven van de situatie.

5.1 Ervaringen in de veiligheidsregio's

Veiligheidsregio's hebben een coördinerende rol als het gaat om crisis noodopvang van Oekraïense vluchtelingen.⁸⁴ Zij ondersteunen ook de gemeentes in de regio (zie hoofdstuk 4) voor de gemeentelijke opvang. In totaal zijn er 25 veiligheidsregio's, maar op dit moment komen Oekraïense vluchtelingen via 4 veiligheidsregio's binnen; Amsterdam, Utrecht, Rijswijk en Rotterdam.⁸⁵ Er bevinden zich ongeveer 170 oekraïners in de crisis noodopvang.⁸⁶

Good practices

- Veiligheidsregio's bieden crisisnoodopvang voor Oekraïense vluchtelingen. De crisis noodopvang van veiligheidsregio Utrecht probeert een **maximumtermijn van 2 dagen aan te houden**. Hieruit blijkt dat de crisis noodopvang van Oekraïense vluchtelingen veel beter is dan bij de niet-Oekraïense vluchtelingen. Niet-Oekraïense vluchtelingen verblijven vaak lange tijd in erbarmelijke omstandigheden op de crisis noodopvang locaties van de veiligheidsregio's.⁸⁷

Knelpunten

- Uit de interviews blijkt dat vanwege **beperkte capaciteit** en tekort aan zorgpersoneel niet elke crisis noodopvanglocatie een psychosociale intake kan bieden.⁸⁸
- Omdat iedere veiligheidsregio in samenwerking met de betrokken gemeente de opvang en zorg van vluchtelingen zelf regelt, bestaan er **grote verschillen tussen de regio's** als het gaat om de organisatie en het aanbod van zorg en opvang.⁸⁹

84 Rijksoverheid, Handreiking Gemeentelijke Opvang Oekraïners (GOO), 2022, Versie 5, p. 5

85 <https://www.refugeehelp.nl/nl/get-help/housing/housing-for-refugees>

86 Rijksoverheid, Verzamelbrief opvang Oekraïne, 2 december 2022

87 <https://www.unicef.nl/pers/2022-11-29-unicef-recht-op-onderwijs-voor-vluchtelingenkinderen-moet-voorop-staan>

88 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022. Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022.

89 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022. Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022.

Good practices

- De crisis noodopvang van veiligheidsregio Utrecht **vraagt standaard bij de registratie of er een zorgvraag is**. Wanneer het antwoord ja is, dan wordt er een **psychosociale intake** gedaan door het zorgteam. Op vastgestelde tijden is er zorgpersoneel aanwezig vanuit de gemeente, zoals een verpleegkundige, een arts en een zorgcoördinator. Als er twijfels zijn over de medische toestand van het kind, wordt in sommige gevallen ook een medische intake gedaan. Op locatie is ook het Rode kruis aanwezig. De speelhoek voor kinderen is vlak bij het Rode Kruis en het zorgteam geplaatst, waardoor er goed toezicht is op spelende kinderen en er signalen kunnen worden opgevangen van opvallend gedrag.⁹⁰
- Als laatste wordt in Utrecht de **warme overdracht** van dossiers van kinderen als een belangrijk onderdeel van een goede werkmethode gezien. Wanneer niet-begeleide en begeleide kinderen vanuit de veiligheidsregio Utrecht naar een gemeentelijke locatie, een gastgezin of Nidos doorstromen, besteden zij zorg en aandacht aan de overdracht van het dossier van het kind.⁹²

Knelpunten

- Een ander knelpunt is dat **de rol van veiligheidsregio's niet goed is vastgelegd** in de handreiking voor de GOO/POO van de Rijksoverheid. Dit leidt ertoe dat veiligheidsregio's bepaalde werkwijzen hebben, maar dat zij niet duidelijk en centraal zijn geïnformeerd. Zo vertelt een medewerker uit een veiligheidsregio dat ze alle begeleide kinderen, die in de hub aankomen, meteen aanmelden bij de Raad voor de Kinderbescherming, ondanks dat de RvdK sinds 14 juni geen formele rol meer heeft. Blijkbaar komen de formulieren wel bij de Raad terecht maar wordt hier vervolgens niets mee gedaan. De RvdK stuurt ze meteen door naar Nidos. Dit leidt tot tegenstrijdige verklaringen over verantwoordelijkheden van verschillende instanties. Dit is zorgelijk omdat kinderen hierdoor buiten beeld dreigen te raken.⁹¹
- Er is **beperkte aandacht bij de veiligheidsregio's voor het bieden van preventieve interventies gericht op psychosociale ondersteuning**.⁹³
- In de crisis noodopvang wordt **weinig tot geen gebruikt gemaakt van sociale wijkteams**⁹⁴, die gewend zijn om met zorgvragers om te gaan.⁹⁵

Conclusie veiligheidsregio's

In alle veiligheidsregio's wordt opvang geboden in de vorm van crisis noodopvang en gemeentelijke opvanglocaties en in sommige opvang is de toegang tot (nood)zorgvoorzieningen goed geregeld. Tussen de veiligheidsregio's bestaan verschillen door juridische en praktische onduidelijkheden. Op bestuurlijk niveau is nog steeds discussie over de wettelijke grondslag voor de verantwoordelijkheid van de veiligheidsregio's. In deze politieke discussie wordt de activering van het staatsnoodrecht niet gezien als duurzame oplossing. Er is een vervangend wetsvoorstel in de maak dat duidelijkheid moet bieden over de taak van de veiligheidsregio's en gemeenten op lange termijn.⁹⁶ Meer juridische duidelijkheid is een basisvoorwaarde voor meer uniformiteit. Dit kan bijdragen aan meer een kindvriendelijke opvang en meer eenduidige en adequate screening van kwetsbaarheid van Oekraïense kinderen.

5.2 Ervaringen bij Nidos

Nidos wordt ingeschakeld wanneer een kind naar Nederland is gekomen zonder ouders of andere wettelijke voogd (zie hoofdstuk 4). Voor deze quickscan hebben we gesproken met een medewerker van Nidos.⁹⁷ Hieruit bleek dat eind november 2022 ongeveer 650 Oekraïense kinderen zijn aangemeld bij Nidos en had Nidos bij ongeveer 100 kinderen een voogdijmaatregel opgelegd. Uit dit inter-

90 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

91 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022. Gesprek met een beleidsadviseur bij Raad voor de Kinderbescherming Den Haag op 24-11-2022.

92 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

93 H. Koudijs, E. Smal, Pharos, In goede handen? Zorg voor Oekraïense vluchtelingen, 2022, p. 3

94 Sociale wijkteams zorgen, namens de gemeente, voor ondersteuning, zorg en welzijn van de inwoners van een wijk. In sociale wijkteams werken verschillende zorg- en welzijnsmedewerkers samen, zodat ze snel en goed kunnen handelen als dat nodig is.

95 Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022.

96 Overheid, Kamerstuk 36081, no B., 22-11-2022, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-1060894.pdf>.

97 Interview gehouden met een medewerker bij Nidos op 9-9-2022.

view kwam ook naar voren dat de meeste niet-begeleide kinderen via de hub van de veiligheidsregio Amsterdam worden aangemeld bij Nidos. Via de hub van Utrecht komt ook een groot deel binnen.

Good practices	Knelpunten
<ul style="list-style-type: none">• Nidos geeft aan dat de screening van kwetsbaarheid van Oekraïense kinderen over het algemeen goed verloopt. Een medewerker bij Nidos vertelt dat de (trauma)problematiek waar ze tegen aanlopen bij Oekraïense kinderen minder complex van aard is dan ze gewend zijn bij andere groepen niet-begeleide minderjarigen. Nidos moet daarom hun benadering enigszins aanpassen, maar geeft aan dat dit goed gebeurt.• Er vindt een goede doorverwijzing plaats vanuit veiligheidsregio's en gemeenten naar Nidos. Uit de verschillende gesprekken volgt dat de rol van Nidos duidelijk is voor andere organisaties, dat de route naar Nidos bekend is en dat de meeste organisaties en instanties tevreden zijn over hoe Nidos zijn rol op-pakt.⁹⁸• Wanneer er geen voogdij wordt afgegeven door de rechter, vindt er een warme overdracht van informatie plaats naar de gemeente waar het kind en zijn begeleider worden opgevangen.• Voor onderwijs en zorg weet Nidos via de jeugdbeschermer per regio/plaats welke organisaties daarvoor te benaderen zijn. Nidos ondervindt geen problemen met wachtlijsten met school of in de zorg, omdat ze een goed bestaand netwerk en zorgsysteem in huis hebben.• De jarenlange expertise van Nidos draagt bij aan het goed verlopen van het proces en helderheid over de rol van Nidos.	<ul style="list-style-type: none">• Nidos maakt zich zorgen over de kinderen die nog niet in beeld zijn. Er is volgens Nidos nog geen sluitende constructie die ervoor zorgt dat kinderen bij Nidos worden gemeld. Er bestaat bijvoorbeeld geen overkoepelend registratiesysteem waarin die informatie goed kan worden verwerkt en kan worden bijgehouden.

Conclusie Nidos

Uit de gesprekken komt naar voren dat wanneer kinderen bij Nidos terechtkomen, opvang, zorg en onderwijs goed lijkt te worden geregeld. Een overkoepelend of centraal registratiesysteem kan bijdragen aan de garantie dat het systeem van doorverwijzen van vluchtelingenkinderen naar Nidos meer sluitend is.

5.3 Ervaringen in de gemeentelijke opvang (GOO)

Gemeenten realiseren de opvang en de inschrijving in de gemeentelijke basisadministratie (BRP) voor Oekraïense vluchtelingen. In de GOO wordt samengewerkt met verschillende partners, zoals de VNG, de veiligheidsregio's, het Rode Kruis, het Leger des Heils en VluchtelingenWerk Nederland. Sinds de aankomst van de eerste Oekraïners in Nederland bestond de opvang door de gemeente vooral uit bed, bad, brood. Pas later is het hele registratieproces in gang gezet. Opvang verschilt per gemeente qua organisatie en uitvoering: van cruiseschepen, vakantieparken met huisjes en hotels tot sporthallen en leegstaande kantoorgebouwen.

⁹⁸ Interview gehouden met een zorg coördinator in veiligheidsregio Utrecht op 17-11-2022. Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022. Gesprek met een beleidsadviseur bij Raad voor de Kinderbescherming Den Haag op 24-11-2022.

Op dit moment zijn ongeveer 65.000 Oekraïners opgevangen in de gemeentelijke locaties.⁹⁹

Voor ervaringen in de GOO hebben we voor deze quickscan gesproken met medewerkers van gemeenten, het Leger des Heils en Unicef. Hieruit kwamen de volgende *good practices* en knelpunten naar voren.

Good practices	Knelpunten
<ul style="list-style-type: none">• Gemeenten weten de route naar Nidos over het algemeen goed te vinden wanneer zij niet-begeleide kinderen in de gemeente signaleren.¹⁰⁰• In de gemeente Alkmaar is een goed netwerk van nieuwkomers aanwezig, waarin ook de Oekraïense vluchtelingen worden meegenomen. Er bestaat een samenwerkingsverband, waarin geregeld overleggen plaatsvinden. In dit overleg komen de directeur van de Oekraïense nieuwkomersschool, samen met de directeur van een nieuwkomersschool (met statushouders), de gemeente en contacten in zorg. Deze overleggen worden als heel waardevol beschouwd omdat er gebruik gemaakt wordt van de bestaande nieuwkomers expertise.¹⁰²• Gemeente Alkmaar organiseert bijeenkomsten voor ouders/begeleiders om uit te leggen hoe het onderwijs werkt en bij wie zij terecht kunnen met zorgen over trauma bij kinderen.¹⁰⁴• Er lijkt goed contact te zijn met de VNG. Gemeenten zijn aangesloten bij de landelijke overleggen die elke twee weken plaatsvinden. Tijdens die overleggen kunnen gemeenten ervaringen en successen uitwisselen, maar ook knelpunten delen en vragen stellen.¹⁰⁶	<ul style="list-style-type: none">• Uit een gesprek met een gemeente kwam het knelpunt naar voren dat er een compleet asielsysteem bestaat met COA (voor opvang en zorg) en de IND (voor registratie en screening) en dat de gemeente het zonder die partijen moet doen en er nagenoeg geen uitwisseling van expertise met deze partijen plaatsvindt.¹⁰¹• Uit de gesprekken volgt dat de registratie en screening op kwetsbaarheid van kinderen verschilt per gemeente, omdat er geen duidelijke informatievoorziening/kaders vanuit de Rijksoverheid waren vanaf het begin. In de meeste gemeenten wordt er überhaupt niet gescreend op kwetsbaarheid, omdat dit niet is vastgelegd in beleid of richtlijnen. Daarnaast is de intake/registratie bij de gemeente een momentopname. Een medewerker bij een gemeente vertelt dat ze kinderen één keer ziet bij de registratie, maar dat je een doorlooptijd nodig hebt om tot de kern van een bepaalde psychosociale problematiek van het kind te komen.¹⁰³• Gemeentemedewerkers op kleinere locaties doen vaak het stukje opvang/locatiemanagement in heel weinig toebedeelde uren naast het al drukke normale takenpakket.¹⁰⁵• Het Rode Kruis en Leger des Heils zijn soms betrokken bij de uitvoering en het faciliteren van de gemeentelijke opvang, maar hebben niet de benodigde jarenlange kennis en expertise in huis rond de opvang voor asielzoekers die bijvoorbeeld COA wel heeft. Dit zorgt voor veel verschillen in hoe de opvang wordt georganiseerd en uitgevoerd.¹⁰⁷

99 Dit blijkt uit cijfers opvang van de Sociaal-economische Raad, geraadpleegd op 4 december 2022 van: <https://www.ser.nl/nl/thema/werkwijzer-vluchtelingen/vluchtelingen-uit-oekraïne#:~:text=Met%20grote%20regelmaat%20publiceert%20het,Oekra%C3%AAners%20geregistreerd%20in%20Nederlandse%20gemeenten>.

100 Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022. Interview gehouden met een programma manager in gemeente Alkmaar op 7-11-2022.

101 Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

102 Interview gehouden met een beleidsadviseur onderwijs in gemeente Alkmaar op 7-11-2022.

103 Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

104 Interview gehouden met een beleidsadviseur onderwijs in gemeente Alkmaar op 7-11-2022.

105 Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022.

106 Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022. Interview gehouden met een programma manager in gemeente Alkmaar op 7-11-2022.

107 Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022

Good practices

- Gemeenten zijn nu in een fase waarin ze niet meer alleen voorzien in bed, bad, brood, maar dat ze **meer kunnen focussen op kindvriendelijke opvang**.¹⁰⁸
- Gemeenten proberen de onrust te beperken die ontstaat bij sluiting van een gemeentelijke locatie en de zoektocht naar een nieuwe locatie. Verschillende gemeenten, waaronder gemeente Warmond, proberen ervoor te zorgen dat een **nieuwe locatie zoveel mogelijk aansluit bij het opgebouwde bestaan van de bewoners, zoals school van de kinderen en werk**.¹¹⁰
- Verschillende gemeenten, zoals gemeente Den Haag en gemeente Katwijk, maakten budget vrij om ervoor te zorgen dat bij **elke gemeentelijke opvanglocatie een welzijnsorganisatie is betrokken** (met sociaal werkers), zoals Welzijnswijk, Leger des Heils en andere organisaties die ervaring hebben in het zorgen voor mensen.¹¹²

Knelpunten

- Verschillende gemeenten geven aan dat de **checklist over kindvriendelijke opvang van Unicef te laat werd doorgevoerd in de handreiking GOO**, toen er al allerlei opvangplekken waren ingericht. Er zijn daarvoor verschillende locaties niet kindvriendelijk, omdat ze destijds de kennis/informatie niet hadden hoe ze dit kindvriendelijk konden opzetten.¹⁰⁹
- Uit de gevoerde gesprekken bleek dat op **geen van de locaties een coördinator kinderactiviteiten of deskundig aanspreekpunt voor kinderen** is aangesteld. Er is nog geen ervaring met een contactpersoon kind met een 'overall view' op het welzijn en de veiligheid van kinderen in de opvang en/of een vertrouwenspersoon in de GOO. Dit wordt ook bevestigd door Unicef, die geregeld de GOO's bezoekt.¹¹¹
- De GGD is niet aanwezig in alle GOO's, waardoor **geen standaard medische intake** plaatsvindt in de meeste GOO's. In veel gevallen is de gemeente dus afhankelijk van de beheerders van de gemeentelijke opvanglocaties, zoals huismeesters (beveiligers), gastvrouwen en de gemeentelijke locatie coördinatoren. Zij hebben vaak niet de nodige kennis en ervaring in huis om kwetsbaarheden te signaleren bij kinderen in de GOO.¹¹³
- Gemeenten geven aan dat **toegang tot (psychische) zorg en onderwijs vaak tekortschiet**.¹¹⁴ Dit leidt ertoe dat kinderen niet altijd naar school kunnen en zorg niet op maat aanwezig is.¹¹⁵
- De ene gemeente is meer betrokken bij de opvang, het zorgnetwerk en het onderwijs dan de andere. Uit interviews blijkt dat de gemeente Vlaardingen alles centraal heeft geregeld, maar dat in grotere gemeente dit niet zo is en **het overzicht nog wel eens ontbreekt**.¹¹⁶

¹⁰⁸ Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

¹⁰⁹ Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022. Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022

¹¹⁰ Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022.

¹¹¹ Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022. Interview gehouden met een programma manager in gemeente Alkmaar op 7-11-2022. Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022.

¹¹² Interview gehouden met een programma manager bij Unicef op 11-10-2022.

¹¹³ Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022. Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022

¹¹⁴ Dat komt naar voren uit een rondvraag van de NOS onder 174 Nederlandse gemeenten. Zie <https://nos.nl/artikel/2453959-gemeenten-hard-op-zoek-naar-opvang-voor-oekrainers>

¹¹⁵ Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

¹¹⁶ Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Vlaardingen op 23-11-2022.

Good practices	Knelpunten
	<ul style="list-style-type: none"> Verschillende gemeenten lopen tegen het knelpunt aan dat het huurcontract van opvanglocaties binnenkort eindigt, wat betekent dat kinderen moeten verhuizen naar een nieuwe of een andere bestaande locatie. Soms is dit in een andere gemeente, waardoor kinderen naar een nieuwe school moeten.¹¹⁷

Conclusie GOO

Het lukt gemeenten op dit moment nog goed te zorgen voor opvangplekken voor kinderen uit Oekraïne, maar mist vaak het kindvriendelijke aspect. Dit komt omdat de checklist kindvriendelijke opvang van Unicef in de handreiking GOO (nog) niet goed is geïmplementeerd. Daarnaast lopen gemeenten tegen het knelpunt aan dat veel contracten met locaties binnenkort aflopen en dat gemeenten nieuwe locaties moeten zoeken om alle Oekraïners op te kunnen vangen.

Als we kijken naar zorg en onderwijs, lukt het de gemeenten over het algemeen hun taak op het gebied van onderwijs te vervullen, maar lopen ze tegen diverse knelpunten aan als het gaat om hun zorgtaak. Dit komt omdat gemeenten op dit punt expertise missen en er vaak tekort is aan zorgpersoneel, zoals het gebrek aan GGD medewerkers op de GOO. Gemeentelijke locatiecoördinatoren zijn niet getraind om kwetsbaarheid bij kinderen te signaleren. Er ontbreekt bovendien een aanspreekpunt voor kinderen met specifieke kennis waar kinderen naartoe kunnen met vragen of zorgen. Het ontbreken van duidelijke kaders vanuit de Rijksoverheid, en de verschillen in beschikbaar budget, kennis, expertise en capaciteit per gemeente zorgt voor verschillen in de uitvoering en kwaliteit van de screening van kwetsbaarheid en zorg van Oekraïense kinderen.

5.4 Ervaringen in de Particuliere opvang (POO)

De POO is in verhouding tot de GOO kleinschalig. In de POO worden op dit moment 19.000 Oekraïners opgevangen.¹¹⁸ Het Leger des Heils coördineert samen met het Rode Kruis, VluchtelingenWerk en Takecarebnb, de particuliere opvang.

Voor ervaringen in de POO spraken we voor deze quickscan met medewerkers van het Leger des Heils, de Raad voor de Kinderbescherming en VluchtelingenWerk. Hieruit kwamen de volgende *good practices* en knelpunten naar voren.

Good practices	Knelpunten
<ul style="list-style-type: none"> Wanneer het Leger des Heils onbegeleide minderjarigen signaleert in de particuliere opvang, worden deze kinderen meteen gemeld bij Nidos. Ze geven aan dat ze liever te vaak doorverwijzen naar Nidos dan te weinig.¹¹⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeenten zijn bang dat kinderen in de POO niet altijd goed worden geregistreerd. De gemeente is afhankelijk van deze registratie om te weten of er kinderen in de gemeente zijn. Wanneer kinderen niet goed geregistreerd staan weet de gemeente ook niet of kinderen naar school gaan, hoe het met ze gaat en welke ondersteuning ze krijgen.¹²⁰

¹¹⁷ <https://nos.nl/artikel/2453959-gemeenten-hard-op-zoek-naar-opvang-voor-oekraïners>

¹¹⁸ Dit blijkt uit cijfers opvang van de Sociaal-economische Raad, geraadpleegd op 4 december 2022 van: <https://www.ser.nl/nl/thema/werkwijzer-vluchtelingen/vluchtelingen-uit-oekraïne#:~:text=Met%20grote%20regelmaat%20publiceert%20het,Oekra%C3%AFners%20geregistreerd%20in%20Nederlandse%20gemeenten.>

¹¹⁹ Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

¹²⁰ Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

Good practices

- Het Leger des Heils ontwikkelt een **programma preventieve hulpverlening** waarin coachgesprekken worden georganiseerd met kinderen. Het Leger des Heils heeft een survey uitstaan in de particuliere opvang om te onderzoeken hoe vaak preventieve hulp is genoemd door het gastgezin, en in hoeveel gevallen dit resulteert in doorverwijzing naar externe instanties.¹²¹
- Naast dit programma preventieve hulpverlening, is er ook een ander bestaand **programma de 'Rock club'**¹²³. De visie van dit programma is om kinderen stevigheid en veerkracht mee te geven door middel van spelletjes en activiteiten. Dit programma werkt als een soort kwetsbaarheidsscreening, omdat de trainers tijdens de activiteiten ook zien hoe het met de kinderen gaat en of er zorgpunten zijn. Wanneer een kind extra steun nodig heeft kunnen coaches worden ingezet. Op deze manier kan de gang naar reguliere hulpverlening worden voorkomen, omdat er lange reguliere wachtlijsten zijn voor zorg. Tegelijkertijd met de training is er een koffiemoment voor ouders/begeleider: een soort check-in moment om te zien hoe het gaat.¹²⁴
- Sinds kort is **VluchtelingenWerk actief betrokken bij de informatie voorziening voor Oekraïners in nieuwe gastgezinnen** (die via het Consortium geplaatst zijn). VluchtelingenWerk belt dan met het gezin en voorziet het gezin van de nodige informatie en kijkt wat de informatiebehoeften zijn (bijv. taal, wend en weerbaarheid) omdat de mensen vanuit de POO minder makkelijk aan informatie kan komen. Signalen die worden opgevangen, worden doorgeleid naar andere partijen, binnen en buiten het Consortium.¹²⁶

Knelpunten

- Het Leger des Heils maakt zich **zorgen over de screening op kwetsbaarheid in de POO**, omdat vrijwilligers geen zorgmedewerkers zijn en zij Oekraïners niet goed in beeld hebben. Dit komt omdat ze in principe alleen contact hebben met het gastgezin zelf, aan het begin van het opvangtraject en aan het einde tijdens het evaluatie moment met het gastgezin.¹²²
- Een ander zorgpunt in de particuliere opvang is dat gastgezinnen tekenden voor een half jaar, om Oekraïners op te vangen, maar dat nu blijkt dat gezinnen en kinderen nog niet terug kunnen naar Oekraïne. **Niet alle gastgezinnen zijn bereid deze kinderen en eventuele begeleiders voor langere tijd op te vangen** waardoor kinderen moeten verhuizen naar een ander gastgezin of gemeentelijke locatie in de gemeente waar de particuliere opvang werd verzorgd. Dit leidt ertoe dat continuïteit van de zorg en het onderwijs niet altijd gewaarborgd wordt.¹²⁵
- Het Leger des Heils geeft aan dat er geluiden zijn dat **gemeenten weigeren Oekraïners uit particuliere gezinnen op te vangen in de gemeente** wanneer de opvangperiode afloopt.¹²⁷
- Tot slot volgt uit verschillende gesprekken dat de **handreiking POO steeds minder leesbaar** wordt voor de gemiddelde persoon die in de particuliere opvang werkt.¹²⁸

Conclusie POO

Er is geen vastgelegde standaardscreening op kwetsbaarheid binnen de particuliere opvang en de verantwoordelijkheid van deze screening is ook bij geen enkele organisatie of instantie concreet belegd. Daarnaast krijgen kinderen in de particuliere opvang niet altijd de zorg die ze nodig hebben, omdat geen instantie, in de particulieren opvang (behalve een programma als de Rockclub), direct zicht heeft op deze kinderen en weet hoe het hen vergaat bij het gastgezin.

¹²¹ Gesprek met een landelijke coördinator bij Leger des Heils op 25-11-2022.

¹²² Gesprek met een landelijke coördinator bij Leger des Heils op 25-11-2022.

¹²³ Dit programma wordt al aangeboden in grote steden in verschillende regio's is het land. Dit programma wordt voor nu alleen aangeboden in de POO. Het idee is om het programma in samenwerking met VluchtelingenWerk verder uit te breiden naar de GOO. Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

¹²⁴ Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

¹²⁵ Gesprek met een landelijke coördinator bij Leger des Heils op 25-11-2022.

¹²⁶ Gesprek met een programma manager bij VluchtelingenWerk Nederland op 6-12-2022.

¹²⁷ Gesprek met een landelijke coördinator bij Leger des Heils op 25-11-2022.

¹²⁸ Interview gehouden met een programma manager bij Leger des Heils op 19-9-2022.

Om de continuïteit van de zorg en het onderwijs te waarborgen, hebben deze kinderen een veilige en vaste plek nodig waar zij langere tijd kunnen verblijven. De ontwikkeling van deze kinderen en de continuïteit van de zorg en het onderwijs komt in het gedrang wanneer kinderen niet meer in hun gastgezin kunnen blijven en moeten verhuizen naar een ander gezin of gemeentelijke opvanglocatie.

5.5 Ervaringen bij scholen

Schooldirecteuren en leraren spelen een belangrijke rol in de signalering van kwetsbare kinderen, aangezien zij kinderen op school zien en meemaken. Voor ervaringen bij scholen spraken we voor deze quickscan met directeuren van 3 nieuwkomersscholen en een medewerker bij LOWAN. Hieruit kwamen de volgende *good practices* en knelpunten naar voren.

Good practices	Knelpunten
<ul style="list-style-type: none">• Nieuwkomersscholen hebben vaak een bestaand zorgnetwerk. Zo zijn er korte lijntjes met orthopedagogen en vaak is een maatschappelijk werker en een gebiedsmedewerker verbonden aan school. Soms zijn ook interne therapeuten aanwezig, zoals een creatief therapeut of speltherapeut. Een nieuwkomersschool in Vlaardingen is hier een goed voorbeeld van. Deze school werkt met een ondersteuningsteam bestaande uit een gezinsspecialist, onderwijsspecialist, CJG (Centrum voor Jeugd en Gezin)-medewerker, intern begeleider van de school en een speltherapeut, die van groot belang is bij trauma. De school werkt met een zogenaamd volgsysteem, waarin leraren een screeningslijst en een traumasignaleringslijst hanteren om de kwetsbaarheid en zorgbehoeften van kinderen in beeld te brengen. Verwijzing naar zorg gebeurt bij deze school altijd via het ondersteuningsteam.¹²⁹	<ul style="list-style-type: none">• Er is veel verschil in onderwijsmogelijkheden in de verschillende regio's en gemeenten, omdat dit afhankelijk is van de plaats waar kinderen terechtkomen en hoe de school en de gemeente omgaan met vluchtelingenkinderen.¹³⁰• Of de screening op kwetsbaarheid en het gebruik van een zorgnetwerk goed verloopt voor kinderen verschilt per school. Niet iedere school heeft de benodigde expertise in huis om kwetsbaarheid te signaleren bij deze groep vluchtelingenkinderen.¹³¹• Door de hoge instroom Oekraïense kinderen, zijn er niet genoeg plekken in het bestaande nieuwkomersonderwijs, waardoor er tijdelijke Oekraïense scholen zijn opgezet. Maar ook een deel van de Oekraïense kinderen zit thuis (voor zover bekend in de GOO) omdat ze geen toegang hebben tot onderwijs. Ook zitten er Oekraïense kinderen op reguliere scholen.¹³²

129 Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Vlaardingen op 23-11-2022.

130 Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022.

131 Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022.

132 Interview gehouden met een beleidsadviseur in gemeente Tilburg op 14-11-2022.

Good practices

- **Aansturing vanuit de gemeente en goede samenwerking op regionaal niveau** met andere scholen en partijen om kennis te delen wordt door de school in Vlaardingen als zeer belangrijk ervaren voor kennis en capaciteitsontwikkeling. Regio Zuid-Holland zette bijvoorbeeld een regionaal adviescentrum op, waarin expertise wordt gedeeld. Hierin is onder andere een samenwerking aangegaan met de Hogeschool Utrecht, waarin een drie-jarig trainingsprogramma is opgezet. In deze training worden leerkrachten getraind en opgeleid tot **'Globe specialist'** op scholen in de regio Zuid-Holland¹³³, die werken met de visie 'taal en cultuur is identiteit'. Met behulp van deze visie zie je het totale kind en niet alleen het element taalverwerving. De regio is daarom minder voorstander van NT2¹³⁴ trainingen, omdat deze zich vaak voornamelijk richten op taalverwerving en niet zozeer op cultuur.¹³⁵
- Een nieuwkomersschool in Sneek werkt met een **observatielijst**¹³⁸. Daarin stelt de leraar vast wie het kind is en wat zijn/haar perspectief is voor langere tijd. Deze school vindt het erg belangrijk een **kind cyclisch (elke tien weken) te beoordelen**. Dit om kinderen tijd te geven te landen en te wennen aan een nieuw schoolsysteem, nieuwe kinderen en een nieuwe taal. Op deze school is geen speciale training voor het observeren van de situatie van het kind. Dit is een *on the job* leerschool voor leraren.¹³⁹

Knelpunten

- Uit de gesprekken volgt heel duidelijk dat er sprake is van een **overspannen onderwijs-systeem**. De klassen zitten erg vol, waardoor docenten minder persoonlijke aandacht hebben voor de kinderen. In dit overspannen systeem zijn er niet altijd goed opgeleide docenten. Het is een grote uitdaging voldoende bevoegde leraren in huis te hebben, zoals bijvoorbeeld NT2-leraren of 'Globe specialisten'. Daarom heeft niet iedere school de capaciteit en expertise een cyclische observatie van een kind te doen. Dit probleem speelt vooral op de nieuwe scholen.¹³⁶
- Uit een recent onderzoek blijkt dat **41% van de leraren het een uitdaging vindt om te gaan met trauma's/sociaal-emotionele ondersteuning van Oekraïense kinderen**¹³⁷. Dit bevestigen de schooldirecteuren die we spraken.
- Een ander groot knelpunt is dat het voor leraren **niet altijd duidelijk is hoe de zorg vergoed wordt**. Een schooldirecteur van een nieuwkomersschool geeft aan dat voor verschillende kinderen verschillende potjes gelden, afhankelijk van waar ze wonen en hoe ze worden opgevangen. Scholen hebben vaak te maken met verschillende systemen (de één moet via de GGD/GZA, de andere via de gebiedsmedewerker, of via de woonplaats van het kind of Nidos). Wanneer een kind onder de Nidos-paraplu zit, is er geld en zijn dingen zoals onderwijs en zorg goed geregeld. Nidos is bekend met de zorgsystemen, maar deze kennis mist vaak in de GOO's en de POO's. Vaak zijn het de **nieuwe scholen die hun weg (nog) niet kennen met betrekking tot zorg, omdat rondom deze scholen nog geen bestaand (zorg) netwerk is**.¹⁴⁰

¹³³ Er zijn nu al 20 scholen die iemand in opleiding hebben.

¹³⁴ Een NT2-docent verzorgde lessen Nederlandse als Tweede Taal aan mensen die het Nederlands niet als moedertaal hebben.

¹³⁵ Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Vlaardingen op 23-11-2022.

¹³⁶ Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Sneek op 16-9-2022. Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022.

¹³⁷ <https://bvnt2.org/analyse-resultaten-enquete-onderwijs-aan-leerlingen-uit-oekraïne/>

¹³⁸ Vragen in zo'n vragenlijst zijn bijvoorbeeld: Kan het kind lezen in eigen taal? Hoe spreekt het kind? Hoe is zijn/haar gedrag? Maakt het kind oogcontact? Maakt hij/zij contact met andere kinderen?

¹³⁹ Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Sneek op 16-9-2022.

¹⁴⁰ Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022.

Good practices

- Veel scholen gebruiken **filmpjes van Augeo Foundation**¹⁴¹ die gaan over **trauma en stress**. Deze filmpjes leggen bijvoorbeeld uit hoe je daarmee om moet gaan.¹⁴²
- Veel nieuwkomersscholen werken met de **Team-Up methodiek** in klassikaal verband en hebben hier goede ervaringen mee. Team-Up gaat over groepsvorming en hoe je je kunt ontspannen. Deze methodiek is specifiek geschreven voor kinderen uit oorlogsgebieden.¹⁴⁴

Knelpunten

- Uit de gesprekken met scholen volgt dat **scholen zich hoofdzakelijk voelen als het gaat om signalering van psychosociale problemen** en psychosociale gezondheid van kinderen. Dit omdat zij vaak de enige instantie zijn die de kinderen langere tijd in beeld hebben. Dit ervaren de scholen als groot knelpunt.¹⁴³
- Ook geven scholen aan dat er lange wachtlijsten bij doorverwijzing naar **specialistische zorg**.¹⁴⁵
- Tot slot geven scholen aan dat **1 jaar nieuwkomersonderwijs te kort** is. De praktijk wijst uit dat Oekraïense kinderen langer nodig hebben te wennen aan het Nederlandse onderwijssysteem en de taal te leren. Leraren zien dat kinderen uit Oekraïne er nog niet klaar voor zijn om binnenkort (vanaf maart) door te stromen naar het reguliere onderwijs.¹⁴⁶

Conclusie Scholen

Uit de gesprekken met gemeenten volgt dat niet alle kinderen toegang hebben tot onderwijs, omdat er een tekort is aan plekken. Hun recht op onderwijs wordt niet altijd gewaarborgd. In de particuliere opvang hebben kinderen vaak toegang tot onderwijs, maar er is niet altijd garantie dat de school in de buurt ook aansluit bij de behoeften en taal van het kind. Reguliere scholen hebben daarnaast vaak geen expertise in huis op het gebied van trauma en cultuursensitief onderwijs.

De *good practices* zien we vooral bij nieuwkomersscholen die al langer ervaring hebben met deze groep en een bestaand zorgnetwerk om zich heen hebben. Deze scholen hebben vaak een bestaand kwaliteitszorgsysteem waarin leraren door observaties en toetsen de psychosociale staat en intelligentie van het kind in kaart brengen.

Veel scholen hebben te maken met een overspannen systeem, omdat er zoveel druk op staat door het leerkrachtentekort en de komst van zoveel kinderen. Ook de specifieke behoeften van deze groep kinderen vraagt om kennis en expertise die niet altijd aanwezig is op elke school. De verschillen in aanbod en capaciteit per gemeente bepalen dan ook de kwaliteit van de screening op kwetsbaarheid en de toegang tot eventuele zorg. Dit betekent dat niet ieder kind goed wordt gescreend op kwetsbaarheid en zorgbehoeften.

¹⁴¹ Augeo Foundation biedt gratis cursussen en ondersteuning voor iedereen die in zijn/haar werk met vluchtelingenkinderen werkt: o.a. cursus 'Steun bieden aan vluchtelingenkinderen', animaties in het Oekraïens en de campagne Expeditie Veerkracht.

¹⁴² <https://www.augeo.nl/nl-nl/themas/trauma-en-stress/>

¹⁴³ Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022.

¹⁴⁴ <https://www.cedgroep.nl/ontwikkelen/projecten/teamup>

¹⁴⁵ Interview gehouden met een medewerker bij LOWAN op 16-9-2022. Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Sneek op 16-9-2022.

¹⁴⁶ Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in de Duin en Bollenstreek op 17-11-2022. Interview gehouden met een directeur van een nieuwkomersschool in Vlaardingen op 23-11-2022.

Oekraïense basisschool Mariahoeve

De eerste Haagse Oekraïense school, Diamant Mariahoeve Den Haag, opende in mei 2022 zijn deuren om ruim zeventig Oekraïense kinderen onderwijs te kunnen bieden met Nederlandse en Oekraïense leerkrachten.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Conclusies

In deze quickscan hebben we uiteengezet op welke manier de kwetsbaarheden, trauma's en zorgbehoeften van Oekraïense begeleide en niet-begeleide kinderen aan het licht komen in Nederland. Uit ervaringen van geïnterviewde betrokken instanties en organisaties bij deze groep blijkt dat de screening op kwetsbaarheid in de GOO en in de POO nog onvoldoende plaatsvindt en het vaak onduidelijk is wie deze screening moet uitvoeren. De regionale en lokale aanpak van de Oekraïense vluchtelingen maakt dat de overkoepelende blik en het overzicht, als het gaat om screening op kwetsbaarheid en zorgbehoeften, vaak ontbreekt. Dit is anders bij de groep kinderen onder verantwoordelijkheid van Nidos. Screening van deze kinderen gaat over het algemeen wel goed. Verder blijkt dat vooral in het nieuwkomersonderwijs psychosociale problematiek gesignaleerd wordt bij deze kinderen. Dit komt omdat leraren veel tijd doorbrengen met de kinderen en hier vaak expertise en een bestaand zorgnetwerk aanwezig is. De last van deze extra taak op het onderwijs is tegelijk zorgelijk omdat dit niet een primaire taak is van het onderwijs en het schoolsysteem al overspannen is. Niet elke school is uitgerust met voldoende bevoegde leraren en expertise om de kwetsbaarheid van deze groep kinderen goed te signaleren en hen door te verwijzen naar de juiste zorg.

Bijna alle geïnterviewden geven aan dat duidelijke kaders van de Rijksoverheid missen en ervaren het als problematisch dat een heel nieuw opvangsysteem en een deels nieuw onderwijs- en zorgsysteem zo ad hoc moest worden opgetuigd. Gebrek aan duidelijkheid over de juridische grondslag en het ontbreken van een duidelijk uniform beleid leidt tot grote regionale en lokale verschillen in organisatiestructuur, uitvoering van opvang, zorg en onderwijs voor Oekraïense kinderen.

De Rijksoverheid blijft ondanks het delegeren van verantwoordelijkheden aan de veiligheidsregio's en gemeenten eindverantwoordelijk voor het waarborgen van de rechten van deze groep Oekraïense kinderen. Zij moet erop toezien dat er in het belang van het kind wordt gehandeld (artikel 3 VN-Kinderrechtenverdrag), dat deze groep vluchtelingenkinderen extra bescherming nodig heeft (artikel 20 en 22 VN-Kinderrechtenverdrag) en zij toegang hebben tot hun basisbehoeften, zoals opvang, zorg en onderwijs (artikel 24 en 28 VN-Kinderrechtenverdrag) zodat ze zich zo goed mogelijk kunnen blijven ontwikkelen (artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag). De Rijksoverheid moet er bovendien op toezien dat de decentralisatie niet onnodig zorgt voor ongelijkheid tussen groepen kinderen in verschillende gemeenten voor wat betreft de toegang tot hun rechten (artikel 2 VN-Kinderrechtenverdrag). Wat we nu in de praktijk constateren is dat kinderen niet altijd toegang hebben tot onderwijs en zorg. We zien dat de decentralisatie leidt tot veel ongelijkheid tussen kinderen als het gaat om toegang tot rechten. Dit komt omdat iedere gemeente het weer anders regelt en het per gemeente verschilt wat het onderwijs en zorg aanbod is. In de praktijk zien we tot slot voorbeelden van gemeentelijke locaties die vaak nog niet kindvriendelijk zijn.

6.2 Aanbevelingen

De aanbevelingen die voortkomen uit deze verkennende quickscan zijn als volgt:

Voor de Rijksoverheid

- Zorg dat zorg- en opvangsystemen centraal worden aangestuurd. Veiligheidsregio's en gemeenten hebben behoefte aan duidelijke kaders op landelijk niveau.
- Behandel verschillende kinderen met een vluchtelingenachtergrond zoveel mogelijk gelijk wat betreft regelingen, vergoedingen en welzijn. Maak daarbij gebruik van bestaande structuren en maak deze systemen flexibeler.
- Stel een landelijke kinderrechtencoördinator aan die verantwoordelijk is voor het uniform implementeren van landelijk beleid wat betreft opvang, zorg en onderwijs aan vluchtelingenkinderen en coördinatoren per regio aanstuurt.

- Zorg voor genoeg onderwijs plekken, zodat alle kinderen naar school kunnen.
- Breid nieuwkomersonderwijs uit van één naar twee jaar, om kinderen te helpen goed te landen en de Nederlandse taal goed te beheersen, voordat ze doorstromen naar het reguliere onderwijs.
- Maak financiering vrij voor preventieve interventies gericht op psychosociale ondersteuning, zowel in de particuliere opvang als in de gemeentelijke opvang.
- Zorg voor adequate kwetsbaarheidsscreening van alle vluchtelingenkinderen die in Nederland aankomen om eventuele zorgbehoefte te kunnen signaleren en passende zorg op te zetten.

Aan gemeenten en veiligheidsregio's

- Zorg dat alle kinderen goed geregistreerd staan in de regio en gemeente, ook de kinderen die in de POO worden opgevangen.
- Zorg voor een standaard psychosociale intake en een daaropvolgende medische intake (wanneer dat nodig is) voor alle gesignaleerde kinderen in de gemeente of regio.
- Zorg dat de crisis noodopvang en gemeentelijke opvang kindvriendelijk, kleinschalig en stabiel is, in lijn is met de checklist kindvriendelijke opvang van Unicef.
- Zorg dat medewerkers in de crisis noodopvang en gemeentelijke opvang getraind worden psychosociale problematiek bij vluchtelingenkinderen te herkennen. Gebruik bijvoorbeeld de Protect-vragenlijst van Pharos.
- Stel een coördinator kinderactiviteiten aan en een contactpersoon kind die overzicht houdt op het welzijn en de veiligheid van kinderen in de gemeentelijke opvang.
- Zorg voor uitwisseling van expertise en best practices op regionaal niveau. Betrek hierbij bestaande kennis en ervaring op het gebied van vluchtelingen, onderwijs en welzijn van mensen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan nieuwkomersscholen, reguliere scholen, vluchtelingen organisaties, welzijnsorganisaties en zorginstellingen.
- Zorg dat er goed zicht blijft op onbegeleide kinderen die vanuit Nidos in de gemeentelijke opvang terecht komen als ze 18 jaar worden.
- Beperk het aantal verhuizingen, en zorg dat continuïteit van zorg en onderwijs wordt gewaarborgd wanneer kinderen toch moeten verhuizen naar een ander gezin/opvanglocatie.

Voor de particuliere opvang

- Maak een instantie/organisatie verantwoordelijk die zicht houdt op het welzijn en de veiligheid van kinderen in gastgezinnen en regelmatig contact houdt met kinderen en begeleiders.
- Zorg dat er een duidelijke rolverdeling is tussen hulporganisaties die in de POO werken en een betere samenwerking met gemeenten.
- Beperkt het aantal verhuizingen en zorg dat continuïteit van zorg en onderwijs wordt gewaarborgd wanneer kinderen niet langer kunnen worden opgevangen in een specifiek gastgezin en moeten verhuizen naar een ander gezin/opvanglocatie.
- Zorg dat medewerkers werkzaam in de particuliere opvang getraind worden om psychosociale problematiek bij vluchtelingenkinderen te herkennen. Gebruik bijvoorbeeld de Protect-vragenlijst van Pharos.

Voor scholen

- Zorgt dat er een ondersteuningsteam is op elke school, waarin tenminste een professional aanwezig is met specialistische kennis over trauma. Regel in dit team ook een zorgcoördinator die zorg regelt.
- Investeer in kennis van leraren (ook in het reguliere onderwijs) om signalen die duiden op mogelijke trauma's te herkennen aan de hand van een duidelijke observeringslijst en voldoende training (met behulp van bijvoorbeeld Team Up, een NT2 ondersteuner of een 'Globe specialist').
- Zorg voor een goede psychosociale intake en een cyclische screening (elke tien weken) van kinderen op school door leerkrachten.
- Zorg dat wanneer vluchtelingenkinderen terechtkomen in het reguliere onderwijs, er een warme overdacht is van hun dossier, zodat de nieuwe school op de hoogte is van eventuele kwetsbaarheden en/of zorgbehoeften van een kind.
- Zorg voor een goede expertise uitwisseling tussen nieuwkomersscholen, tijdelijke onderwijsvoorzieningen en reguliere scholen.

Broodfabriek Rijswijk

Toen de oorlog begon, arriveerden de eerste Oekraïense vluchtelingen bij aanmeldpunt De Broodfabriek in Rijswijk. Vrijwilligers helpen waar kan om de honderden dakloze moeders en kinderen verder te helpen aan een hotelkamer of tijdelijke opvang.

COLOFON

Oekraïense kinderen, zijn ze in beeld?

Een verkenning naar de signalering van de kwetsbaarheid en zorgbehoeften van Oekraïense niet-begeleide en begeleide kinderen

© 2022. Defence for Children

Auteurs

Marie-Christine Alting von Geusau LL.M.

Anne de Zeeuw (interviews)

Disclaimer

Aan de informatie en afbeeldingen, zoals die in deze publicatie worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend. Ondanks de voortdurende zorg en aandacht die zijn besteed aan de samenstelling van de publicatie en de daarin opgenomen gegevens, geeft de uitgever geen garanties op de volledigheid, juistheid of voortdurende actualiteit van de gegevens, noch van websites die op enigerlei wijze met de publicatie zijn verbonden.

Fotografie

Daniella van Bergen en Shutterstock

Ontwerp

[Designink.nl](https://www.designink.nl)

Contact

Defence for Children

Hooglandse Kerkgracht 17-G

2301 EC Leiden

Nederland

Telefoon: +31 (0)71 516 09 80

E-mail: info@defenceforchildren.nl

www.defenceforchildren.nl

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij